

Reasons for Growth and Solutions to Combat Money Laundering Through Bitcoin in Iranian Law

Fatemeh Gilak¹, Davod Khaksar^{2}, Mahsa Shiravi³*

1. M.A in Criminal Law and Criminology, Pardis Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: fateme.gilak@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Pardis Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

*Corresponding Author: Email: d.khaksarlawyer@yahoo.com

3. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Pardis Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: mahsa_shiravi@pardisiau.ac.ir

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:

Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:

Original Research

DOI:

10.48300/jlr.2023.408518.2406

Received:

23 June 2023

Accepted:

23 August 2023

Published:

21 October 2024

A B S T R A C T

The electronic revolution and as a result the increasing growth of electronic commerce and the increasing complexity of financial markets, despite the rich profits it has brought to the government and nations, has also caused the growth of a group of crimes, one of which is money laundering. Money laundering means making the proceeds of criminal activities appear legal and legitimate. In this process, by hiding the illegitimate source of his income, the person spends the resulting money in legitimate and legal ways and causes its original source to disappear, and in the end, his dirty money becomes clean money. On the other hand, today, the desire of individuals and communities to use cryptocurrencies, especially Bitcoin, is increasing, and the use of this currency, despite all its advantages and merits, has provided the basis for the growth of money laundering. In

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

our country, during the last two decades, corruption and money laundering have become two inseparable components of Iran's economy; Therefore, what is very important today is the implementation of an effective and efficient mechanism to combat all types of money laundering, including money laundering through cryptocurrencies. The most important solution currently proposed is to join the FATF convention, recognize and establish strict laws regarding bitcoins due to their digital nature, which can be used to prevent crimes such as money laundering. This research has been done using descriptive-analytical method and using library resources.

Keywords: Money Laundering, Cryptocurrency, Bitcoin, Digital Currency, FATF.

Excerpted from the M.A. dissertation entitled "Investigating the Causes of the Growth of Governmental-Economic Crimes in Iranian Law", Pardis Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Funding:

The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Author contributions:

Fatemeh Gilak: Software, Formal Analysis, Resources, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing.

Davod Khaksar: Conceptualization, Methodology, Validation, Investigation, Data Curation, Supervision, Project Administration.

Mahsa Shiravi: Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Gilak, Fatemeh, Davod Khaksar & Mahsa Shiravi. "Reasons for Growth and Solutions to Combat Money Laundering Through Bitcoin in Iranian Law". *Journal of Legal Research*, 23, no. 59 (October 21, 2024), 347-378.

Extended Abstract

Today, money laundering is discussed as a phenomenon that has changed the economic stability of the whole world. Most of the criminals in this area destabilize the economic system of governments by committing financial crimes such as drug trafficking, terrorism financing and tax evasion. On the other hand, the development of cryptocurrency technology, despite its many benefits, has become a destructive technology that has created new challenges for the national security of governments, and this is because such technology can be accompanied by many opportunities for the activities of terrorist groups and implementation. It is considered organized crime.

The issue of money laundering was considered a new and unknown issue in the past two or three decades, but today, due to the progress of science and the speed of technology, it is considered an up-to-date and obvious issue. This title has existed in most of the advanced legal systems of the world with similar methods and different measures have been provided to combat it.

With the emergence of crypto-currencies, especially Bitcoin, a global financial crisis swept the world in 2009, which led to the rescue of governments that had to give large loans to big banks. Before such an economic crisis plagued the world, many countries had gone through a period of recession, but even so, the solutions provided to stimulate economic growth were not strong enough to enable economic systems to overcome the crisis; Therefore, many countries, such as Iceland, put the use of digital economy as a support in their agenda.

In fact, it can be said that the change in the form of money in different periods of history has been according to the human need for money and its function, and finally, in the course of its evolution, money has reached a point where it has abandoned its physical and traditional form and in today's economy, such Money for the ease of trade and transactions, without the need for the intervention of governments and their supervision, they play a role.

The appearance of crimes and economic corruption in the society and the existence of economic activities is inevitable, and if it develops and increases, it can affect the natural process of healthy economic activities and disrupt the flow of production, distribution and consumption. slow In this regard, neglecting and disregarding money laundering and macroeconomic corruption caused by it can cause serious damage and threats to the economic system of the society and cause the weakening of economic security and the birth of criminals and corruptors, which itself is the main factor in the creation of the sector. A significant number of criminals are crushed; This shows the existence of insecurity in the society.

Since 2009, when Bitcoin was created, its use has been increasing

exponentially all over the world, and since the beginning, due to the lack of the necessary regulatory authority, it has been used with a significant speed for illegal purposes such as financing terrorism and money laundering activities. became. In this regard, governments have implemented various regulations to prevent sanctions or the use of Bitcoin, which, of course, have not been able to achieve a favorable result until today.

Also, since the terrorist attacks of September 11, governments have been forced to create effective methods to fight the financing of terrorism, as a result of such restrictions, terrorist groups were forced to look for alternative methods, including the use of digital currencies, to carry out their terrorist activities.

From 2009 onwards, when the use of Bitcoin cryptocurrency rose exponentially around the world and its use increased, there were concerns for governments and intelligence agencies, and this was because Bitcoin had a vague and unknown nature. And its design is in such a way that the traditional information tracking tools are unable to observe it, and also in terms of its nature, it can be said that the Bitcoin transaction has a transnational aspect and is irreversible. Considering this point, it can be said that the use of digital currencies has surpassed policies, regulations and regulatory initiatives, and this has caused terrorist groups and organized crime groups to use such a system to advance their terrorist goals and money laundering.

With the start of using digital cryptocurrencies, especially Bitcoin, crimes such as money laundering became stronger. Although the use of such currencies has many benefits, but due to the lack of an efficient monitoring system, it has been used for criminal purposes. In this research, we seek to explain the causes of the growth of the crime of money laundering through Bitcoin and then provide solutions to combat it in Iranian law.

Money laundering in the sense of legal and legitimizing the proceeds from criminal activities. In this process, by hiding the illegitimate source of his income, the person spends the resulting money in legitimate and legal ways, causing the original source to be lost, and finally turning his dirty money into clean money. On the other hand, Bitcoin today is a virtual currency or money that is encrypted and used electronically. The question of this research is what are the reasons for the growth of money laundering through Bitcoin and what solutions can be offered for it, it seems that corruption and money laundering have become an inseparable part of Iran's economy especially in the last two decades, hence what Today, it is more important than ever to implement a mechanism to fight against money laundering. Joining the FATF convention is the most important solution that exists at the moment, and it is better for the legislator to agree with Iran's joining it and remove this issue from a purely

political state, so that it can be used to prevent crimes such as money laundering or terrorist financing. He obstructed the action. This research has been done using descriptive-analytical method and using library sources.

This Page Intentionally Left Blank

علل رشد و راهکارهای مبارزه با جرم پول‌شویی از طریق بیت‌کوین در حقوق ایران

فاطمه گیلک^۱، داود خاکسار^۲، مهسا شیروی^۳

۱. کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
fateme.gilak@gmail.com
۲. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران.
*نویسنده مسئول: d.khaksarlawyer@yahoo.com
۳. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران.
mahsa_shiravi@pardisiu.ac.ir

چکیده:

انقلاب الکترونیک و به تبع آن رشد روزافزون تجارت الکترونیکی و پیچیده‌تر شدن بازارهای مالی علی‌رغم سودهای سرشاری که عاید دولت و ملت‌ها نموده، سبب رشد دسته‌ای از جرایم نیز شده است که یکی از این جرایم پول‌شویی است. پول‌شویی به مفهوم قانونی و مشروع جلوه دادن درآمدهای حاصل از فعالیت‌های مجرمانه است. در این فرایند فرد با پنهان کردن منشأ نامشروع درآمد خود، پول حاصله را در راه‌های مشروع و قانونی خرج کرده و سبب ناپدید شدن منشأ اصلی آن می‌شود و در انتها، پول کثیف خود را تبدیل به پول تمیز می‌کند. از طرفی امروزه تمایل افراد و جوامع به استفاده از رمزارزهای دیجیتال به‌خصوص بیت‌کوین رو به افزایش است و استفاده از این رمزارز با وجود تمام مزایا و محاسن خود، زمینه را جهت رشد پول‌شویی فراهم نموده است. در کشورمان طی دو دهه اخیر فساد و پول‌شویی به دو جزء جدایی‌ناپذیر اقتصاد ایران تبدیل شده است؛ لذا آنچه امروزه اهمیت بسیاری دارد، اجرای سازکاری مؤثر و کارآمد جهت مبارزه

پژوهش‌کده حقوق

نوع مقاله:
پژوهشی

DOI:

10.48300/jlr.2023.408518.2406

تاریخ دریافت:
۲ تیر ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:
۱ شهریور ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:
۳۰ مهر ۱۴۰۳

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

با انواع پول شویی از جمله پول شویی از طریق رمزارزهای دیجیتالی است. مهم‌ترین راهکار پیشنهادی حال حاضر، پیوستن به کنوانسیون اف.ای.تی.اف به رسمیت شناختن و وضع قوانین سخت‌گیرانه در خصوص بیت‌کوین با نظر به ماهیت دیجیتالی آنها است که می‌توان به کمک آن از وقوع جرایمی چون پول شویی جلوگیری نمود. این پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته است.

کلیدواژه‌ها:

پول شویی، رمزارز، بیت‌کوین، ارز دیجیتالی، اف.ای.تی.اف.

برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «بررسی علل رشد جرایم اقتصادی دولتی در حقوق ایران»، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان:

فاطمه گیلک: استفاده از نرم‌افزار، تحلیل، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش.
داود خاکسار: مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، اعتبارسنجی، تحقیق و بررسی، نظارت بر داده‌ها، نظارت، مدیریت پروژه.
مهسا شیروی: نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

گیلک، فاطمه، داود خاکسار و مهسا شیروی. «علل رشد و راهکارهای مبارزه با جرم پول شویی از طریق بیت‌کوین در حقوق ایران». مجله پژوهش‌های حقوقی، ۲۳، ش. ۵۹ (۳۰ مهر ۱۴۰۳)، ۳۴۷-۳۷۸.

مقدمه

پول‌شویی امروزه به‌عنوان پدیده‌ای که ثبات اقتصادی کل دنیا را دگرگون ساخته است مورد بحث قرار می‌گیرد. اغلب مجرمین در این حوزه با انجام اعمال بزهکارانه مالی از قبیل قاچاق مواد مخدر، تأمین مالی تروریسم و فرار مالیاتی نظام اقتصادی دولت‌ها را متزلزل می‌کنند. از طرفی توسعه تکنولوژی رمزآرزاها با وجود فواید بسیاری که دارد به یک فناوری مخرب بدل شده است که چالش‌های جدیدی را برای امنیت ملی دولت‌ها ایجاد کرده است و این به آن دلیل است که چنین فناوری می‌تواند همراه با فرصت‌های زیادی برای فعالیت‌های گروه‌های تروریستی و اجرای جرایم سازمان‌یافته به شمار رود.^۱

بحث پول‌شویی در دو دهه گذشته مبحثی جدید و ناشناخته به شمار می‌رفت ولی امروزه با توجه به پیشرفت علم و سرعت فناوری موضوعی به‌روز و بدیهی شمرده می‌شود. این عنوان در اکثر نظام‌های حقوقی پیشرفته جهان با روش‌هایی مشابه وجود داشته و برای مبارزه با آن تدابیر متفاوتی پیش‌بینی شده است.^۲

با ظهور ارزهای رمزنگاری شده به‌خصوص بیت‌کوین یک بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۹ سراسر جهان را فراگرفت که سبب نجات دولت‌هایی که مجبور به دادن وام‌های کلان به بانک‌های بزرگ بودند شد.^۳ پیش از آنکه چنین بحران اقتصادی گریبان‌گیر دنیا شود، بسیاری از کشورها دوره رکود را سپری کرده بودند، ولی با این حال راه‌حل‌های ارائه‌شده جهت تحریک رشد اقتصادی به اندازه کافی قوی نبود تا توانایی عبور نظام‌های اقتصادی از بحران را داشته باشد؛ بنابراین بسیاری از کشورها از قبیل ایسلند استفاده از اقتصاد دیجیتال را به‌عنوان پشتیبان در دستور کار خود قرار دادند.^۴

در واقع می‌توان گفت تغییر شکل پول در ادوار مختلف تاریخ، با توجه به نیاز بشر به پول و کارکرد آن بوده است و در نهایت پول در سیر تکامل خود به نقطه‌ای رسید که قالب فیزیکی و سنتی خود را رها کرده و در اقتصاد امروزی چنین پول‌هایی جهت سهولت تجارت و دادوستد، بدون آنکه نیازی به دخالت دولت‌ها و نظارت آنها داشته باشند به ایفای نقش می‌پردازند.^۵

۱. محدثه قوامی پورسرشکه و امیررضا محمودی، «چالش‌های حقوقی ارزهای دیجیتال با رویکردی بر بزه پول‌شویی»، مطالعات حقوق فضای مجازی، ۳(۱۳۹۶)، ۳۸.

۲. سعید سیاه‌بیدی کرمانشاهی و احمدعلی ثالث مؤید، حقوق کیفری اقتصادی پول‌شویی (تهران: میزان، ۱۳۹۶)، ۱۳.

۳. انسبه جدیدیان، «بررسی ماهیت فقهی حقوقی بیت‌کوین»، مطالعات نوین بانکی، ۱۱(۱۴۰۰)، ۶۷.

4. Vandana Beesoo & Aynab Foondun, Money Laundering Through Bitcoin: The Emerging Implications of Technological Advancement, (2019), 31.

۵. محمد روشن، مصطفی مظفری و هانیبه میرزایی، «بررسی وضعیت فقهی و حقوقی بیت‌کوین»، تحقیقات حقوقی،

پیدایش جرایم و فساد اقتصادی در جامعه و وجود فعالیت‌های اقتصادی امری است غیرقابل اجتناب و در صورتی که توسعه یافته و افزایش پیدا کند، می‌تواند روند طبیعی فعالیت‌های سالم اقتصادی را تحت تأثیر خود قرار داده و جریان تولید، توزیع و مصرف را با اختلال مواجه کند. در همین راستا غفلت کردن و بی‌اعتنایی نسبت به پول شویی و فساد کلان اقتصادی ناشی از آن می‌تواند آسیب‌ها و تهدیدات جدی به نظام اقتصادی جامعه وارد کند و سبب تضعیف امنیت اقتصادی و تولد مجرمان و مفسدانی شود که خود عامل اصلی به وجود آمدن بخش چشمگیری از مجرمین خرد می‌شوند؛ این امر نشان‌دهنده وجود ناامنی در جامعه است.

از سال ۲۰۰۹ که بیت‌کوین خلق شد، استفاده از آن در تمام دنیا به صورت تصاعدی در حال افزایش است و از همان ابتدا به جهت فقدان مرجع نظارتی لازم، با سرعتی چشمگیر در جهت اهداف غیرقانونی مثل تأمین مالی تروریسم و فعالیت‌های پول شویی به کار گرفته شد. در همین راستا دولت‌ها اقدام به وضع و اجرای مقررات مختلفی برای ممانعت از تحریم و یا استفاده از بیت‌کوین کرده که البته تا امروز هم نتوانسته نتیجه مطلوبی را به دست دهد.

همچنین از زمان حملات تروریستی یازده سپتامبر، دولت‌ها مجبور به ایجاد روش‌های مؤثری جهت مبارزه با تأمین مالی تروریسم شده‌اند که در نتیجه چنین محدودیت‌هایی گروه‌های تروریستی مجبور شدند جهت انجام فعالیت‌های تروریستی خود به دنبال روش‌های جایگزین از جمله استفاده از ارزهای دیجیتال باشند.^۶

از همان سال‌های ۲۰۰۹ به بعد که استفاده از رمز ارز بیت‌کوین در سراسر جهان به صورت تصاعدی بالا رفت و استفاده از آن افزایش یافت، نگرانی‌هایی برای دولت‌ها و سازمان‌های اطلاعاتی ایجاد شد و این به آن دلیل بود که بیت‌کوین ماهیتی مبهم و ناشناخته داشته و طراحی آن نیز به نوعی است که ابزارهای سنتی ردیابی اطلاعات ناتوان از رصد آن است و همچنین به لحاظ ماهیت نیز می‌توان گفت تراکنش بیت‌کوین جنبه فراملی داشته و غیرقابل بازگشت است. با توجه با این نکته می‌توان گفت که استفاده از ارزهای دیجیتال از سیاست‌ها، مقررات و ابتکارات نظارتی پیشی گرفته و همین امر موجب شده است تا گروه‌های تروریستی و گروه‌های جرایم سازمان‌یافته از چنین سیستمی در جهت پیشبرد

۸۷ (۱۳۹۷)، ۵۰.

6. Cynthia Dion-Schwarz, David Manheim & Patrick B. Johnston, Terrorist use of cryptocurrencies: technical and organizational barriers and future threats (Santa Monica: RAND Reports, 2019), 31.

اهداف تروریستی خود و پول‌شویی استفاده کنند.^۷

با شروع استفاده از رمزارزهای دیجیتال به خصوص بیت‌کوین، جرایمی مثل پول‌شویی نیز قوت گرفت. هرچند استفاده از چنین ارزهایی دارای فواید بسیاری است ولی به دلیل عدم سیستم نظارتی کارآمد بر آن سبب شده است تا در جهت اهداف مجرمانه به کار گرفته شود. در این تحقیق به دنبال آن هستیم تا علل رشد جرم پول‌شویی از طریق بیت‌کوین را تبیین کرده و سپس به ارائه راهکارهایی جهت مبارزه با آن در حقوق ایران بپردازیم.

۱- مفهوم پول‌شویی

اگر به دنبال ارائه مفهومی از پول‌شویی باشیم باید گفت که پول‌شویی به معنای مشروع جلوه دادن عواید حاصل از کارهای خلاف و غیرقانونی است. برخی اوقات اشخاص به وسیله انجام کارهای خلاف و غیرقانونی ثروت و منافع زیادی را کسب می‌کنند که به تبع حفظ آن و جهت فرار از چنگال قانون، روش‌های متفاوتی را جهت طبیعی جلوه دادن منشأ پول‌های حاصله از جرم به کار می‌گیرند که به این فرایند پول‌شویی گفته می‌شود.

تبهکاران و قاچاقچیان مواد مخدر از جمله افرادی هستند که از پول‌شویی جهت تطهیر پول خود استفاده می‌کنند. مفهوم پول‌شویی یا همان تطهیر پول^۸ با تعاریفی که در ذیل آورده می‌شود روشن‌تر خواهد شد.

تعریف دیگری از پول‌شویی عبارت است از هر اقدام یا فرایندی که طی آن افراد درآمدهای حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی و نامشروع خود را قانونی و مشروع جلوه می‌دهند تا در نهایت بتوانند از این درآمدهای مشروع‌شده در بازارهای قانونی استفاده کرده و آن را خرج کنند. در پول‌شویی اصولاً مجرمین با استفاده از معاملات یا سرمایه‌گذاری‌های صوری درآمدهای غیرقانونی خود را به شکلی که قابل ردیابی توسط پلیس و دیگر نهادهای قانونی و نظارتی نباشد درآورده و به درآمدهای قانونی تبدیل می‌کنند.^۹ در یک تعریف دیگر پول‌شویی یا تطهیر پول فرایندی دانسته شده است که به وسیله آن، به منشأ مبالغ بسیار زیاد پولی که به طرق غیرمجاز به دست آمده است ظاهری مشروع داده می‌شود.^{۱۰}

۷. امیرمحسن شعبانی، محمد محسنی دهکلانی و سعید ابراهیمی، «بررسی تطبیقی قانونی سازی بیت‌کوین»، پژوهشنامه حقوق تطبیقی، ۴، ۵ (۱۳۹۹)، ۲۲۴.

8. Money Laundering

۹. علی رحیمی و عاطفه امینی‌نیا، «رمزارزها، چالش‌ها و جرایم پیرامون آن»، قانون‌یار، ۱۸ (۱۴۰۰)، ۱۶.

۱۰. محمدجعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق (تهران: گنج دانش، ۱۳۷۲)، ۷۷.

عده‌ای دیگر مفهوم پول‌شویی را فرایندی دانسته‌اند که طی آن فرد با علم و آگاهی و با هدف رهایی از عواقب عمل مجرمانه خویش، سعی در پنهان داشتن منبع اصلی درآمدهای حاصل از اعمال مجرمانه خویش داشته و با انجام برخی از اقدامات به آنها صورتی مشروع و قانونی می‌بخشد.^{۱۱}

از دیدگاه برخی، پول‌شویی فرایندی است که طی آن درآمد ناشی از جرایمی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه و کالا، قاچاق انسان، رشوه، اخاذی و ... را که پولی نامشروع و غیرقانونی است، ظاهری مشروع و قانونی جلوه می‌دهد.^{۱۲} در نهایت پول‌شویی عملی تعریف شده است که نسبت به پول نقد یا پول ثبت‌شده و انواع اوراق بهادار و کالاهای باارزش یا موارد خاصی که به شکلی هدفمند جهت پنهان کردن منشأ درآمد و داخل کردن آن در سیستم مالی انجام می‌شود، صورت می‌گیرد. از طرفی پول‌شویی امروزه بیشتر به وسیله پول‌های رمزنگاری شده که با فناوری در حال توسعه ایجاد شده، انجام می‌شود.

اغلب افرادی که درآمد آنها از فعالیت‌های مجرمانه به دست می‌آید برای آنکه در چنگال قانون اسیر نشوند درآمدهای نامشروع خود را به‌گونه‌ای مدیریت می‌کنند که طی مراحل تعریف شده‌ای، آن را قانونی جلوه دهند. این مراحل را می‌توان با عناوینی از قبیل جای‌گذاری، لایه‌بندی و ادغام مورد بحث قرار داد.^{۱۳}

در کل می‌توان گفت پول‌شویی عبارت است از مجموعه اقداماتی که با هدف مخفی نگه داشتن منشأ نامشروع و یا تغییر ماهیت غیرقانونی درآمدهای به دست آمده از جرایم سازمان‌یافته، فراملی و تبدیل آن به دارایی و سرمایه به ظاهر قانونی صورت می‌گیرد.

با این حال از دیدگاه فقه اسلامی می‌توان گفت مبانی قرآنی و فقهی گویای آن است که اموالی که از راه نامشروع به دست آمده ولی در ظاهر چنان نشان می‌دهد که تحصیل کنندگان آن، با هدف گم کردن مسیر دستیابی به وجوه یا به شبه انداختن اذهان نسبت به راه‌های رسیدن به آن و به قصد تطهیر وجوه حاصل از اعمال نامشروع، فعالیت می‌کنند را می‌توان تحت عنوان «اکل مال به باطل» به شمار آورد و آن را نامشروع و حرام دانست.^{۱۴} در قرآن کریم نیز آیاتی آمده که به حرمت آن دلالت می‌کند از جمله آیه ۱۸۸ از سوره مبارکه بقره در آن چنین فرموده شده است: «اموالی را که متعلق به همه شماست طبق مقررات الهی میان خود تقسیم کنید و آن را از راه‌های ناروا به دست نیاورید و مصرف نکنید و آنها را به

۱۱. سیاه‌بیدی کرمانشاهی و ثالث مؤید، پیشین، ۱۳.

۱۲. محمدرضا ساکی، آشنایی با جرم پول‌شویی (تهران: معاونت منابع انسانی و امور فرهنگی قوه قضائیه، ۱۳۹۹)، ۱۹.

۱۳. قوامی پورسرشکه و محمودی، پیشین، ۳۸.

۱۴. حامد دانشجو، پول‌شویی جرمی پنهان در اقتصاد (تهران: میزان، ۱۳۹۵)، ۴.

پیش داوران نبرید تا به حکم، قسمتی از اموال مردم را به گناه به دست آورید» و آیه ۲۹ از سوره مبارکه نساء که در آن چنین فرموده شده است: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید نسبت به اموالی که بین شما دست‌به‌دست در حال گردش است، تصرف ناروا نکنید مگر آنکه آن تصرف ناشی از دادوستدی برخاسته از توافق شما باشد...» و در آیه ۲ از سوره مبارکه نساء نیز خداوند به شکلی صریح افراد را از پول‌شویی منع کرده چنین آمده است: «...مال بدر را به مال خوب تبدیل نکنید...».

۱-۱- اقسام پول‌های نامشروع و غیرقانونی

در یک دسته‌بندی پول‌های نامشروع به سه قسم پول‌های کثیف، خاکستری و سیاه تقسیم شده‌اند. پول کثیف به آن دسته از درآمدهای اطلاق می‌شود که از اعمال جنایت‌کارانه ضدبشری به دست می‌آید مانند قاچاق مواد مخدر یا قاچاق انسان و اعضای بدن؛ به بیانی دیگر پول کثیف به عواید حاصل از اعمال تبه‌کارانه‌ای گفته می‌شود که با جان انسان‌ها در ارتباط است. ولی پول‌های خاکستری به مجموعه عواید حاصل از فروش کالا یا تولیدات کالا گفته می‌شود که عموماً پنهان از دولت صورت گرفته و هدف از آن هم فرار مالیاتی است. در واقع این نوع از پول‌های غیر مشروع از راه کانال‌های پنهان زیرزمینی و بدون اطلاع مأموران دولتی حاصل می‌شود. اغلب این نوع از پول‌ها در کشورهایی به دست می‌آید که اقتصاددانان آن دولتی بوده و دولت نیز سازمان‌دهنده منافع اقتصادی به شمار می‌رود. آخرین قسم از پول‌های نامشروع پول سیاه است که متشکل از درآمدهای حاصل از قاچاق کالا یا مبادلات پرسود است که خارج از روال طبیعی در یک جامعه صورت می‌گیرد.^{۱۵}

۱-۲- مراحل عملیات پول‌شویی

پول‌شویی معمولاً طی سه فرایند انجام می‌پذیرد که در ذیل بدان پرداخته می‌شود: مرحله استقرار یا مکان‌یابی^{۱۶}؛ مرحله استتار یا تغییر وضعیت یا لایه‌لایه کردن^{۱۷}؛ و مرحله اختلاط مالی یا ادغام^{۱۸}

۱-۲-۱- مرحله استقرار یا مکان‌یابی

این مرحله زمانی است که پول نقد وارد سیستم مالی می‌شود. در این مرحله پول کثیف به‌دست‌آمده از

۱۵. دریا میرزایی و محمدعلی حاجی‌ده‌آبادی، «بررسی مبانی فقهی جرم پول‌شویی»، قانون‌یار، ۱۱(۱۳۹۸)، ۱۲.

16. Placement

17. Layering

18. Integration

فعالیت‌های غیرقانونی که مقدار زیادی وجه نقد است، در ابعاد کوچک جای‌گذاری یا از کشور خارج می‌شود. در این مرحله است که پول نامشروع بیش از هر زمان دیگری در معرض کشف قرار می‌گیرد چراکه وارد کردن این وجوه نقد باعث مشکوک شدن مقامات قانونی می‌شود.

۱-۲-۲- مرحله استتار یا تغییر وضعیت یا لایه لایه کردن

لایه‌گذاری دومین مرحله پول شویی و اقدامی برای مخفی کردن منشأ مالکیت پول است. در طرح‌های پیچیده‌تر لایه‌بندی به‌عنوان یکی از مراحل پول شویی، شخص مجرم وجوه را بین تعدادی حساب در کشورهای گوناگون و از طریق مجموعه‌ای از شرکت‌ها جابه‌جا می‌کند تا اطمینان یابد ردیابی پول پیچیدگی زیادی پیدا کرده است. این کار در اصل ردیابی حسابرسی را مبهم می‌کند و ارتباط با درآمدهای مجرمانه اولیه را قطع می‌کند. در موارد بسیار حرفه‌ای پول شویی، وجوه پیش از وارد شدن به نظام بانکی تا ده بار گردش پیدا می‌کند. واژه پول شویی برای توصیف فرایندی مورد استفاده قرار می‌گیرد که در آن پول غیرقانونی یا کثیفی که حاصل فعالیت‌های مجرمانه مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه و کالا، قاچاق انسان، رشوه، اخاذی، کلاهبرداری و ... است، در چرخه‌ای از فعالیت‌ها و معاملات مالی و با گذر از مراحل، شسته شده و به‌عنوان پولی قانونی، موجه و مشروع جلوه داده می‌شود. هدف پول شویی نه تنها پنهان کردن منشأ پول‌های غیرقانونی، بلکه تبدیل مقادیر زیادی پول به دارایی‌های دیگر است که با این کار ردیابی فعالیت‌های غیرقانونی در کسب وجوه اولیه پنهان شود.

۱-۲-۳- مرحله اختلاط مالی یا ادغام

ادغام یا یکپارچه‌سازی آخرین مرحله فرایند پول شویی است. در این مرحله پول غیرقانونی و کثیف دوباره وارد سیستم مالی رسمی و قانونی می‌شود به‌گونه‌ای که به نظر می‌رسد از راه قانونی تحصیل شده است. ذکر این مراحل سه‌گانه به این معنی نیست که پولشویان حتماً باید این مراحل را طی کنند ولی بررسی فعالیت‌های مجرمانه پولشویان نشان داده که فعالیت‌های ایشان این مراحل را در بطن خود داشته است.^{۱۹}

۱-۳- گونه‌های پول شویی

پدیده پول شویی ضرورتاً منحصر به کشوری که در آن عمل پول شویی صورت گرفته، نمی‌شود؛ در واقع ممکن است درآمدهای حاصل از اعمال مجرمانه که در سایر کشورها و نقاط جهان صورت گرفته است

۱۹. فریده تذهیب، و محسن، انزلی، یول، شوبه، و روش‌های مبارزه با آن (تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۶)، ۵۱.

جهت تطهیر و شستشو به یک کشور دیگر انتقال داده شود به همین روی می‌توان به لحاظ منطقه‌ای برای پول شویی چهار گونه را متصور شد. گونه اول پول شویی درونی است که شامل عوایدی است که از فعالیت‌های مجرمانه در داخل یک کشور به دست می‌آید و در همان کشور نیز تطهیر می‌شود. گونه دوم پول شویی صادرشونده است که به درآمدهایی اطلاق می‌شود که از انجام پول شویی در یک کشور به دست آمده ولی در خارج از آن کشور عملیات تطهیر روی آن انجام می‌شود. گونه دیگر پول شویی، پول شویی واردشونده است که در آن عملیات پول شویی در سایر کشورها و نقاط جهان انجام شده ولی در یک کشور مفروض شستشو داده می‌شود و گونه آخر نیز پول شویی بیرونی است که طی آن وجوه کثیفی از فعالیت‌های مجرمانه در سایر کشورها به دست می‌آید و در کشورهای مختلفی نیز تطهیر می‌شود.^{۲۰}

۲- ارزش دیجیتالی بیت کوین

توسعه فناوری اطلاعات و بانکداری الکترونیکی، دگرگونی‌ها و تغییرات بسیار زیادی را در شیوه معاملات و مبادلات اقتصادی و تجاری به وجود آورده است. ظهور ابزارهای پرداخت الکترونیکی یکی از این دگرگونی‌ها بوده و باعث به وجود آمدن مفهوم جدیدی در اقتصاد با نام پول الکترونیکی یا ارز دیجیتالی شده و عملاً نظام اقتصادی کشورها را با چالش‌ها و مسائل جدیدی روبه‌رو ساخته و به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل روز کشورها شناخته می‌شود. رمزارزها یکی از انواع ارزهای دیجیتالی است که از سوی مصرف‌کنندگان به‌عنوان یک ابزار پرداخت به‌صورت الکترونیکی مورد استقبال قرار گرفته و باعث رشد سرمایه‌گذاری در حوزه ارزهای دیجیتالی گردیده است. یکی از ویژگی‌های این نوع از ارزهای دیجیتالی، مخفی بودن هویت مبادله‌کنندگان است و این ویژگی باعث بروز چالش‌ها و همچنین افزایش جرایم در این حوزه گردیده است. از جمله مهم‌ترین رمزارزهای دیجیتالی، بیت کوین است که امروزه مورد استقبال بسیاری از افراد و جوامع واقع شده است؛ از این رو در این بخش برآنیم تا به بررسی جرایم الکترونیکی در بستر رمزارز بیت کوین بپردازیم لذا طی دو بند، این مهم را بررسی می‌نماییم.

۲-۱- مفهوم بیت کوین

بیت کوین^{۲۱} را می‌توان شکلی از یک نوآوری اینترنتی دانست که دارای کارکردهای مشابه با «پول بی‌پشتوانه» یا پول حکومتی است که تبدیل به وسیله‌ای جهت نقل و انتقال یا ذخیره ارزش به شمار

۲۰. فرهاد رهبر و فضل‌الله میرزاوند، پول شویی و روش‌های مقابله با آن (تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۷)، ۸.

21. Bit Coin

می‌رود. از ویژگی‌های این نوع از پول می‌توان اشاره کرد به پرداخت جهانی، بی‌تأثیری تحریم‌ها بر باز کردن حساب بیت‌کوین، کارمزد پایین و تراکنش فوری و بدون واسطه.^{۲۲}

بیت‌کوین یک ارز مجازی یا به مفهومی عام‌تر پولی است که رمزنگاری شده و به صورت الکترونیکی استفاده می‌شود. شبکه بیت‌کوین به صورت کاربر به کاربر و بی‌نام (مخفی) است و هیچ بانک و مؤسسه‌ای آن را کنترل نمی‌کند.

بیت‌کوین به صورت محدود به تعداد ۲۱ میلیون عرضه شده و هیچ وقت، دیگر تولید نمی‌گردد. از بیت‌کوین می‌توان برای پرداخت‌ها، خرید کالا، مبادله و ... استفاده نمود. حتی می‌توان مثل طلا و یا هر چیز ارزشمند فیزیکی دیگر آن را به صورت دیجیتال به عنوان سرمایه‌گذاری استفاده نمود.^{۲۳} بیت‌کوین سبب شد که آزادی‌خواهان آن را جایگزین روش‌های قدیمی مبادله و پول سنتی و روشی برای کاهش چاپ پول توسط دولت‌ها بدانند.

بیت‌کوین همچنین اولین رمز ارزی است که در جهان توسط ساتوشی ناکاموتو در سال ۲۰۰۹ تولید شده است به همین دلیل از امنیت و ارزش بالایی برخوردار است و به راحتی خرید و فروش می‌شود و همیشه تقاضا برای خرید آن وجود دارد.

بیت‌کوین به دلیل اینکه جزء اولین رمز ارزها بوده و زمان طولانی است که از آن استفاده می‌شود نقص‌های امنیتی آن شناخته شده و رفع گردیده و هیچ وقت با شکست و مشکل مورد توجه‌ای برخورد نکرده است.^{۲۴} نخستین باری که به طور رسمی و پذیرفته شده بیت‌کوین وارد کشور شد، در سال ۱۳۹۶ بود که یک شرکت سوئدی جهت سرمایه‌گذاری در بورس ایران، بیت‌کوین پرداخت نمود و در ازای آن ریال دریافت کرد.

در رابطه با ماهیت بیت‌کوین باید گفت که در حال حاضر از ابهامات زیادی برخوردار است. عده‌ای اعتقاد دارند بیت‌کوین نیز می‌تواند همانند سایر پول‌ها در معاملات و دادوستدهای تجاری مورد استفاده قرار گیرد و این به آن دلیل است که لزومی ندارد ارزها حتماً به طور فیزیکی قابلیت استفاده داشته باشند؛ در نتیجه می‌توان گفت در دنیایی که به سرعت در حال حرکت روبه‌جلو است و هرروزه فناوری‌های

22. Edward V. Murphy, M. Maureen Murphy & Michael V. Seitzinger, Bitcoin: Question, Answer, and Analysis of Legal Issues (Congressional Research Service, 2014), 1-32.

۲۳. مریم فراتی و ایرج گلدوزیان، «راهکارهای مبارزه با پول‌شویی از طریق بیت‌کوین»، تحقیقات حقوق تطبیقی ایران و بین‌الملل، ۵۰ (۱۳۹۹)، ۳.

۲۴. شعبانی، محسنی دهکلانی و ابراهیمی، پیشین، ۲۲۴.

جدیدتری به آن اضافه می‌شود، بیت‌کوین می‌تواند گزینه‌ای مناسب و درست برای استفاده باشد.^{۲۵} از طرفی عده‌ای دیگر بر این باورند که تبیین ماهیت بیت‌کوین و تشخیص اینکه آیا بیت‌کوین نوعی پول است یا کالا، نیازمند شناخت عمیق مراکز انتشار و صاحبان اولیه آنها و همچنین سیستم عرضه و تقاضا و کیفیت دادوستد آن است.^{۲۶}

در رابطه با قبول بیت‌کوین در کشورهای مختلف سه رویکرد ایجاد شده است به این ترتیب که در یک سری از کشورها مثل آمریکا نسبت به استفاده از بیت‌کوین منع خاصی پیش‌بینی نشده است و مورد مبادله قرار گرفتن آن ممنوع نیست و سعی در وضع مقررات و قوانینی می‌شود که راه را بر فرار مالیاتی ببندد.

در برخی از کشورهای دیگر مثل ویتنام و ایسلند، بیت‌کوین غیرقانونی و استفاده از آن ممنوع است اما در دیگر کشورها از جمله ونزوئلا و بولیوی و بیشتر کشورهای آفریقایی موضع خاصی نسبت به بیت‌کوین نداشته و در قبال استفاده از آن سکوت اختیار کرده‌اند.

در رابطه با جایگاه حقوق بیت‌کوین در ایران باید گفت در کشور ما نسبت به استفاده از بیت‌کوین و مورد مبادله قرار دادن آن قانون‌گذار موضع خاصی را اتخاذ نکرده است و بنابراین می‌توان گفت استفاده از آن در ایران بلامانع است ولی با این حال به دلیل آنکه این شکل از پول توسط بانک مرکزی ایران غیرقابل کنترل است، در خارج از مرزهای ایران کنترل می‌شود.^{۲۷}

۲-۲- قانونمند کردن بیت‌کوین

با توجه به توضیحات داده‌شده این نیاز به وجود آمد که رمز ارز بیت‌کوین قانونمند شده و برای این مهم روش‌هایی نیز پیش‌بینی شد. نخستین روش قانونی‌سازی بیت‌کوین، قانون‌سازی آن است. زمانی که کلمه قانون‌سازی را می‌شنویم، اولین معنایی که به ذهن متبادر می‌شود ممنوعیت است. این شاید به آن دلیل باشد که عده زیادی از واژه جرم و یا کیفرزدایی به جای این واژه استفاده کرده‌اند و آنها را مترادف هم دانسته‌اند. به هر روی قانون‌سازی، یک فرایند بسیار سخت و پیچیده‌ای است که از منظرهای اقتصادی، اجتماعی و یا سیاسی به آن نگاه می‌شود.^{۲۸}

۲۵. رضا میرزاخانی و حسینعلی سعدی، «بیت‌کوین و ماهیت مالی و فقهی»، نشریه مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی، ۳۰ (۱۳۹۶)، ۲۸.

۲۶. عبدالستار ابوغده، النقود الرقمية الرويه الشرعية والاثار الاقتصادية، مؤتمر الدوحة الرابع المال الاسلامي، ۲۰۱۸.

۲۷. روشن، مظفری و میرزایی، پیشین، ۵۴-۵۷.

۲۸. امیرحسین جلالی فراهانی، «پول شویی الکترونیکی»، حقوق اسلامی، ۴ (۱۳۸۴)، ۱۲۹.

از آن جایی که بیت‌کوین و سایر ارزهای دیجیتال توسط هیچ عاملی (اعم از بانک و دولت) کنترل و مدیریت نمی‌شود و مشخصات افراد داخل آن مخفی است، لزوم قانون‌سازی و دستورالعمل‌هایی جهت استفاده از آن برای پیشگیری از وقوع جرم بسیار احساس می‌شود؛ اما چالشی که همواره در قانون‌سازی وجود دارد این است که قوانین وضع‌شده نباید محدودکننده و مانع رشد باشد.

کلاهبرداری، دادوستد کالاهای ممنوعه و ... از جمله جرایمی هستند که در نبود قانون‌سازی و جرم‌انگاری، می‌توان به راحتی از طریق بیت‌کوین مرتکب شد. یکی از جرایم مهمی که اگر از طریق بیت‌کوین صورت گیرد مراحل کشف جرم را به مراتب سخت‌تر از حالت سنتی خود می‌کند، پول‌شویی است.^{۲۹} شایان ذکر است که ممکن است در صورت قانون‌سازی ارزهای دیجیتال و بسته به نوع آن، با تسهیل و رشد آن و یا برعکس با کندی رشد و محدودیت در دسترسی این صنعت مواجه شویم.

بیت‌کوین و سایر ارزهای دیجیتال کمتر از دو دهه است که به یک چالش در جامعه سرمایه‌گذاری بدل شده است. به دلیل همین تازگی و نوپا بودن این فضا و نبود زیربنای بنیادین، روشن است که رویکرد کشورها در این مورد قاطعانه و شفاف نباشد.

وضعیت قانون‌گذاری در خصوص ارزهای دیجیتال از کشوری به کشور دیگر متفاوت است؛ برخی آن را نپذیرفته‌اند و استفاده از آن را ممنوع و جرم دانسته‌اند اما برخی دیگر با پذیرش و اعمال محدودیت‌هایی آن را مجاز اعلام کردند.

برای مثال کره جنوبی استفاده از ارزهای واقعی مانند بیت‌کوین را مجاز و البته محدودیت‌هایی برای استفاده از آن قرار داده است. در نپال، مراکش، پاکستان، بولیوی و ویتنام به‌طور کامل ممنوع اعلام شده است در حالی که تقریباً می‌توان گفت که ایالات متحده آمریکا نسبت به این موضوع دقیق‌تر و جدی‌تر نسبت به باقی کشورها برخورد کرده است. در آلمان نیز استفاده از رمزارزها را پذیرفته و برایش قانون وضع نموده‌اند و تحت نظارت قرار دارد و همچنین با توجه به قوانین و نظارت‌هایی که صورت می‌گیرد مالیات هم دریافت می‌کنند. در ژاپن هم رمزارزها پذیرفته شده و به‌عنوان حامی‌ترین کشور نسبت به بیت‌کوین شناخته شده است. همچنین بیشترین خرید بیت‌کوین در جهان به این کشور تعلق دارد. به همین جهت است که دولت ژاپن از تأثیرگذاران این حوزه به شمار رفته و از حقوق دانان در راستای اصلاح و وضع قانون در این خصوص دعوت به عمل می‌آورد؛ همچنین قانون مدونی نیز در این خصوص وضع نموده است. اگر بخواهیم وضعیت بیت‌کوین را در ایران بررسی کنیم باید گفت مدت کوتاهی است که بحث

۲۹. حمید بهره‌مند و امیرکیا عامری ثانی، «چالش‌ها و راهکارهای جرم‌یابی پول‌شویی از طریق ارزهای رمزنگاری شده»، کارآگاه، ۴۶ (۱۳۹۸)، ۶۲.

بیت‌کوین به میان آمده است به همین علت دارای خلأهای قانونی زیادی در این خصوص هستیم. برای جلوگیری از این خلأها و به تبع آن مشکلات بعدی از جمله پول‌شویی، فرارهای مالیاتی و ... نیازمند تبیین قوانینی در این خصوص هستیم.

در ایران مثل برخی از کشورهای دیگر بحث‌های متعددی در خصوص ارزش‌های دیجیتال صورت گرفته است؛ اما در حال حاضر قانون کشور ما در مورد آن سکوت کرده و به همین جهت این سکوت را می‌توان به بلامانع بودن تعبیر نمود. طبق ماده ۲ قانون مجازات عمومی «امری را که قانون‌گذار برای آن مجازات تعیین نکرده است را نمی‌توان جرم محسوب نمود». با این حال از سال ۱۳۹۳ نهادها و سازمان‌های مختلفی مانند سازمان بورس و اوراق بهادار، بانک مرکزی، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، پلیس فتا، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، مرکز ملی فضای مجازی و مرکز پژوهش‌های مجلس جزئیات و معایب و مزایا و مقررات ایجابی و سلبی استفاده از رمزارزها را شروع اما تاکنون به مرحله اجرا در نیآورده‌اند.

در سال ۱۳۹۶ بانک مرکزی استفاده از رمزارزها و بیت‌کوین را برای کلیه مراکز مالی و پولی کشور رسماً ممنوع اعلام کرد؛ اما در سال‌های بعدی انتشار و تولید ارزهایی که پشتوانه‌ای مانند فلزات گران‌بها از جمله طلا دارد را فقط به صورت انحصاری توسط بانک مرکزی بلامانع اعلام کرد و در توضیح آن این‌طور عنوان نمود که همانند اسکناس که چاپ آن در انحصار بانک مرکزی است، انتشار و تولید رمزارزها نیز در انحصار بانک مرکزی قرار دارد.

در واقع در زمان تحریم ایران، استفاده از بیت‌کوین به جهت فعالیت با شرکت‌های خارجی و پنهان ماندن این رابطه برای طرفین یک امتیاز مثبت برای ایران محسوب شده که به راحتی می‌توان با استفاده از آن تحریم‌ها را به اصطلاح دور زد.

از شاخص‌ترین جرم‌هایی که تاکنون در ایران در زمینه بیت‌کوین صورت گرفته، می‌توان به پرداخت بیت‌کوین به هکرهایی اشاره کرد که شرکت‌های مهم را هک نموده و در ازای برگرداندن اطلاعات، بیت‌کوین دریافت می‌کنند. از دیگر سوءاستفاده‌ها به وسیله بیت‌کوین باید به جرایم مواد مخدر اشاره کرد که به دلیل ماهیت مجرمانه آن، مخفی ماندن مبادلات مربوط به آن و طرفین معامله واضح است و بنابراین استفاده از رمزارز بیت‌کوین بهترین گزینه برای تبادلات مالی باندهای قاچاق مواد مخدر به شمار می‌رود.^{۳۰}

۳۰. فاطمه گیلک، «بررسی علل رشد جرایم اقتصادی دولتی در حقوق ایران» (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد

متأسفانه تاکنون در ایران قانون مدونی در خصوص رمزارزها وضع نشده و امید است در آینده نزدیک مسئولین قانون مشخصی را وضع نمایند و مجوزهای لازم به صرافی‌های ارز دیجیتال در این خصوص ارائه شود تا مردم ایران نیز همانند مردم دیگر کشورها به دور از هیجانات منفی و به راحتی از این بازار سودآور در عرصه‌های مختلف اقتصادی بهره‌مند شوند.

۳- پول شویی از طریق بیت کوین

از آن جایی که بیت کوین و سایر ارزهای دیجیتال توسط هیچ عاملی (اعم از بانک و دولت) کنترل و مدیریت نمی‌شود و مشخصات افراد داخل آن مخفی است، لزوم قانونمندسازی و دستورالعمل‌هایی جهت استفاده از آن برای پیشگیری از وقوع جرم بسیار احساس می‌شود اما چالشی که همواره در قانونمندسازی وجود دارد این است که قوانین وضع شده نباید محدودکننده و مانع رشد اقتصادی باشد.

۳-۱- رمزارزها

بسیاری بر این باورند که بیت کوین یک حباب اقتصادی بسیار بزرگ با نوسانات نگران‌کننده است که اجازه نمی‌دهد بتوان به آن اعتماد کرد یا پول واقعی را صرف خرید آن کرد. منتقدان دیگری نیز اعتقاد دارند که بیت کوین هم‌ردیف با ارزهای دیگر از ثبات مناسبی برخوردار نیست، با این حال بسیاری از متخصصین در این مورد معتقدند که ناپایداری بیت کوین در کوتاه‌مدت است و در درازمدت از پایداری نسبی برخوردار خواهد بود.^{۳۱}

از آن روی که ماهیت رمزنگاری شده این نوع از ارزها مانع از شناسایی طرفین معامله می‌شود، باعث تولید انگیزه جهت انتقال بخشی از معاملات و نگهداری درآمد و ثروت توسط چنین سیستمی شده و در نتیجه آن فرار مالیاتی میسر خواهد بود. این امر در نهایت منتج به کاهش درآمد دولت شده و سبب پیدایش زمینه برای گسترش اقتصاد غیررسمی است. همچنین باید گفت با عنایت به سازکار پول یا ارز مجازی امکان کسب پول غیرمشروع از طریق فرایند پول شویی نیز ممکن خواهد شد.^{۳۲}

پس از ظهور بانکداری و تجارت الکترونیکی و به‌ویژه رمزارزها، پول شویی نیز با تغییرات بسیار زیادی روبه‌رو گشت. سرعت انتقال بیشتر و همچنین پیچیده‌تر شدن فرایند رهگیری مجرمان از محاسنی است

اسلامی، واحد پردیس، (۱۴۰۱)، ۶۳-۶۵.

۳۱. سینا واحدزاده و فهیمه ملک‌زاده، جایگاه فقهی و حقوقی ارزهای دیجیتال (تهران: خرسندی، ۱۳۹۹)، ۹۴.

۳۲. امیر رحمانی و سعید باباجانی محمدی، «تأثیر ارزهای دیجیتال بر اقتصاد ایران، فرصت‌ها و چالش‌ها»، فصلنامه مؤسسه آموزش عالی فردوس، (۱۴۰۰)، ۳۹.

که فناوری اطلاعات در اختیار مجرمین قرار می‌دهند.

یکی از مزیت‌های رمزارزها برای تبهکاران، پنهان ماندن علت مبادله است. به‌طور ساده‌تر در این‌گونه از ارزها شرحی برای مبادله وجود نداشته و عملاً فقط میزان ارز مبادله‌شده و شناسه آدرس عمومی کیف پول‌های طرفین مبادله ذخیره می‌شود. تبهکاران در این روش در ابتدا برای انجام پول‌شویی به‌وسیله رمزارزها دستمزد یا درآمد خود را به‌وسیله رمزارز دریافت و سپس از طریق تبدیل رمزارز به ارز قانونی که امری است کاملاً مشروع، اصطلاحاً پول کثیف خود را شسته و به چرخه اقتصاد وارد می‌سازند. کشف این‌گونه از موارد پول‌شویی به دلیل مبهم بودن شرح تراکنش انجام‌شده امری است بسیار دشوار و تقریباً غیرممکن چون دلیل مستندی برای انتساب عمل پول‌شویی از این طریق وجود نداشته یا به‌سختی قابل شناسایی و ردیابی است.^{۳۳}

در ایران در قانون مبارزه با پول‌شویی و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم نسبت به هر عملی که سبب پنهان ماندن منشأ درآمد حاصل از اعمال مجرمانه و ورود آن به چرخه اقتصاد سالم شده جرم‌انگاری صورت گرفته است. مطابق با این قوانین هر فردی یا شخصی که اقدام به اعمالی از قبیل تحصیل یا تملیک یا نگهداری یا استفاده از درآمد حاصل از اعمال مجرمانه کند، مجرم محسوب شده و به‌جزای نقدی یا حبس محکوم خواهد شد.

نمی‌توان گفت که مصرف عمومی و متداول بیت‌کوین، پول‌شویی بوده و به‌عنوان معضل پیش روی جامعه جهانی در مبارزه با پول‌شویی مطرح است؛ مؤید آن برخی آمارها است که میزان پول‌شویی با بیت‌کوین را از آغاز فعالیت تا سال ۲۰۱۹، ۲/۵ میلیون دلار تخمین زده‌اند. این اعداد نشان می‌دهد مقدار ناچیزی از پول‌های کثیف از این مسیر تطهیر شده است. علاوه بر این طبق این فرض باز هم می‌توان از طریق نظارت‌هایی که توسط بعضی از صرافی‌ها صورت می‌گیرد قانونی بودن تجارت این ارزها را منوط به معامله در صرافی‌هایی کرد که در آن امکان پیگیری خریداران و فروشندگان وجود دارد.^{۳۴} در صورتی که صرافی رمزارز مطابق با مقررات عمل نکرده و بی‌توجه به روبه‌های ضد پول‌شویی و شناسایی به فعالیت خود ادامه دهد، می‌توان از طریق آن برای جرم پول‌شویی اقدام کرد.^{۳۵} اجرای

۳۳. رحیمی و امینی‌نیا، پیشین، ۲۴۱.

۳۴. محسن خردمند، «بررسی فقهی استخراج و مبادله رمزارزها با تمرکز بر شبکه بیت‌کوین»، معرفت اقتصاد اسلامی، ۲۰(۱۳۹۸)، ۱۱۸.

۳۵. سیدجواد کاظمی‌تبار و زهرا سالک، «مبارزه با پول‌شویی در عصر بلاک چین» (دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی انجمن ایرانی تحقیق در عملیات، ۱۳۹۸)، ۱۱۷.

پول شویی به وسیله چنین رمزارزهایی کشف و تعقیب جرایم را دشوار ساخته و به مجرمین این امکان را می‌دهد که منافع حاصل از جرم را به سایر کشورهایی که نظارت کمتری بر پول شویی دارند منتقل کنند. ارزهای رمزنگاری شده به جهت آنکه هویت معامله‌گران را مخفی نگاه می‌دارد از محبوبیت قابل توجهی در میان خرافکاران برخوردار است و در وبسایت‌های فروش خدمات و کالاهای غیرقانونی به ارزهایی بدنام بدل شده است.

عواملی نظیر فراملی بودن، ناشناس بودن، نامتمرکز بودن، فقدان نظارت نهاد مرکزی و الزامات قانونی، عدم نظارت بر تراکنش‌ها، استفاده از اینترنت و ناآشنایی پلیس و نهادهای قانونی باعث شده است تا چنین تراکنش‌هایی به آسانی قابل شناسایی نباشد و فعالیت‌های مجرمان مثل خرید و فروش مواد مخدر، روان‌گردان، سلاح و نرم‌افزارهای هک با سرعت و سهولت بیشتری انجام پذیرد.^{۳۶}

۳-۲- وضعیت حقوقی رمزارزها

ارزهای رمزنگاری شده از تعریف قانونی یکسان برخوردار نیستند و از وضعیت حقوق مبهمی برخوردار هستند که منتج به صدور آرای متناقض و تفاسیر متعدد در مراجع قضایی و مقررات مختلف در نهادهای پولی و بانکی شده است. اعمال قوانین درباره رمزارزها مستلزم آن است که قانون‌گذار آن را به‌عنوان پول رایج بپذیرد. در همین راستا می‌توان اشاره کرد به یک پرونده کلاهبرداری در سال ۲۰۱۳ در ایالت تگزاس که متهم آن چنین استدلال کرد که بیت‌کوین پول نیست و بنابراین سرمایه‌گذاری با آن هم مشمول قوانین نمی‌شود.^{۳۷}

در نظام بانکی دستورالعمل‌های شناسایی مشتری، نگهداری سوابق و اطلاعات تراکنش‌ها و گزارش معاملات مشکوک، به پیشگیری، سهولت و تسریع در کشف و تعقیب جرایم کمک می‌کند. نهادها موظف‌اند نسبت به احراز هویت مراجعان، گزارش معاملات مشکوک بانکی، ثبتی، سرمایه‌گذاری، صرافی، کارگزاری و نگهداری سوابق ارباب‌رجوع، مالک، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات داخلی و خارجی اقدام کنند؛ اما در رمزارزها به علت فقدان نهاد مرکزی، اجرای اقدامات مذکور مقدور نیست. اشخاص بدون نیاز به بانک و ثبت اطلاعات و مشخصات هویتی می‌توانند در هر جای دنیا حساب کاربری ایجاد کنند.

۳۶. اف.ای.تی. اف (۲۰۱۴)

۳۷. سیدمهدی نبوی و محمود صابر، «مطالعه تطبیقی چالش‌های نظام عدالت کیفری در دادرسی جرایم مرتبط با ارزهای مجازی»، پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۱(۱۳۹۹)، ۱۹۶.

هیچ شخصی موظف به احراز هویت و بررسی صلاحیت و صحت اطلاعات کاربران نیست. به علت آنکه صحت‌سنجی تراکنش‌ها بر اساس فرمول‌های ریاضی و الگوریتم‌های رمزنگاری صورت می‌گیرد و هدف، حفظ حریم خصوصی و گمنام بودن اشخاص است و احراز هویت اشخاص موضوعیتی ندارد. از سوی دیگر امکان اعمال نظارت و محدودیت‌هایی نظیر بررسی تابعیت اشخاص، میزان مجاز وجوه برای انتقال یا واریز و برداشت، کشور مبدأ یا مقصد، گزارش‌دهی معاملات مشکوک و مسدود نمودن حساب وجود ندارد و سامانه‌ای مختص سوابق تراکنش‌ها، کد رهگیری یا شناسایی و مشخصات اشخاص برای بررسی و کنترل آنها موجود نیست.^{۳۸}

ارزهای دیجیتال دارای آثار و نشانه‌های حقیقی و فیزیکی در خارج از فضای مجازی نیستند و ضابطان دادگستری با چگونگی کار و ظرافت‌های فنی آن ناآشنا هستند. این موضوع از تعقیب و کشف جرایم ممانعت به عمل می‌آورد. همچنین به سبب وجود شفافیت فناوری دفتر کل توزیع‌شده (بلاک‌چین یا زنجیره بلوک عمومی) می‌توان تراکنش‌های مجازی را مشاهده کرد ولی مشکل اصلی، ناتوانی تشخیص تراکنش‌های مشکوک و شناسایی طرفین آنهاست. در چنین فرایندی اشخاص می‌توانند از آدرس‌های متعدد با استفاده از کلید عمومی، فرایند کشف و ردیابی را غیرممکن یا بسیار سخت کنند. تنها راه کشف هویت کاربران روش‌های فنی و پیچیده تحلیل شبکه و استفاده از منابع اطلاعاتی است.^{۳۹} یکی از عمده مشکلات دادگستری‌ها نگهداری رمز ارزهای توقیف‌شده است چراکه چنین رمز ارزهایی به شکل فیزیکی موجود نیست و نگهداری از آن در دادگستری‌ها با چالش‌های فراوانی روبه‌روست. رمز ارزها باید به کیف پول دیجیتالی که به دادگستری تعلق دارد منتقل شده و با استفاده از روش‌های فنی از آن محافظت شود تا راه‌های به سرقت رفتن آن را بتوان مسدود کرد.

در جرایمی که در ارتباط با رمز ارزها صورت می‌گیرد اسناد و مدارک به شکل الکترونیکی است و کشف و ردیابی آنها فقط توسط افراد متخصص و خیره ساخته است زیرا که چنین اسناد و مدارکی همواره در معرض تغییر قرار داشته و اغلب فرار هستند؛ دلیل این امر هم آن است که کدهای رمز ارزها از تعدادی شمارنده تشکیل شده که حجم کمی را در فضای مجازی اشغال کرده و به سهولت می‌توانند در کوچک‌ترین فضای ذخیره‌سازی پنهان شده یا توسط به‌روزرسانی یا حذف داده‌های قبلی و ثبت داده‌های فعلی از بین بروند، ولی با این حال یک مجرم که در این امر تخصص دارد می‌داند که می‌تواند

۳۸. همان، ۱۹۵.

39. Sesha Kethineni, Ying Cao & Cassandra Dodge, "Use of Bitcoin in Darknet Markets: Examining Facilitative Factors on Bitcoin-Related Crimes", *American Journal of Criminal Justice*, 43, 2(2017), 1-18. OI:10.1007/s12103-017-9394-6

با نرم‌افزارهای خاص در بازه‌های زمانی مشخص، داده‌ها را از بین برد.

۴- راهکارهای قانونی مبارزه با پول شویی از طریق بیت‌کوین

در ایران مدت کوتاهی است که بحث بیت‌کوین به میان آمده است به همین علت دارای خلأهای قانونی زیادی در این خصوص هستیم. برای جلوگیری از این خلأها و به تبع مشکلات بعدی از جمله پول شویی و فرارهای مالیاتی و ... نیازمند تبیین قوانینی در این خصوص هستیم.

۴-۱- اف.ای.تی.اف

فساد و پول شویی به‌ویژه در دو دهه اخیر به جزء جدایی‌ناپذیر اقتصاد ایران تبدیل شده است. از این رو آنچه امروز بیش از هر زمانی اهمیت دارد اجرای سازگاری برای مبارزه با انواع پول شویی است. با اینکه گروه اقدام ویژه مالی موسوم به اف.ای.تی.اف^{۴۰} این امکان را برای ایران به وجود آورده، اما مجمع تشخیص مصلحت نظام همچنان تصمیم‌گیری در این باره را در هاله‌ای از ابهام گذاشته است.^{۴۱} با این حال بانک مرکزی همچنان به دنبال اجرای آیین‌نامه‌های داخلی است که از پیش ابلاغ شده‌اند. مبارزه با پول شویی قانونی ضروری در هر نظام اقتصادی و سیاسی به حساب می‌آید. تفاوتی هم ندارد که کشور در شرایطی تحریمی باشد و یا ارتباط خود را با سایر کشورها حفظ کرده باشد. در این زمینه بانک‌های مرکزی تابع ضوابط و مقرراتی هستند که صندوق بین‌المللی پول بر آن حاکمیت دارد. پایه‌های پولی، ضرایب سرمایه‌گذاری، نسبت‌های مالی و ... نیز بر اساس این اصولی حاکمیتی تدوین می‌شود. پول شویی که به معنای تبدیل پول کثیف به پول تمیز در اقتصاد است می‌تواند گلوگاه ورود این نوع پول‌ها به سیستم‌های بانکی باشد. هرجایی که پول وجود داشته باشد، احتمال کثیف شدن پول هم افزایش می‌یابد. حال اگر این پول در بازار سرمایه جریان داشته باشد از طریق بورس‌های مربوطه این اتفاق می‌افتد و بانک‌ها نیز واسطه ورود این پول‌ها به بازار مالی هستند، پس مقررات ضد پول شویی در بخش گلوگاهی بسیار حائز اهمیت است؛ بنابراین هر شرکت و بنگاه اقتصادی که با پول سروکار دارد باید تحت کنترل قرار بگیرد.

سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که آیا بدون پذیرش مفاد اف.ای.تی.اف مبارزه با پول شویی امکان‌پذیر است؟ قانون و مقررات ضد پول شویی فارغ از الزامات اف.ای.تی.اف در دهه ۸۰ و اوایل ۹۰ به صورت دستور از سوی نظام بانکی بین‌المللی به ایران ابلاغ شد و پس از مدتی بخش حاکمیتی به

40. FATF

۴۱. تذهیبی و ایزدی، پیشین، ۹۳.

وزارت اقتصاد اضافه شد و رفته‌رفته قانون مبارزه با پول‌شویی در کشور به جریان افتاد. در همان زمان بانک مرکزی، مؤسسات اعتباری را ملزم کرد تا مقررات مربوط به این حوزه را به اجرا بگذارند.^{۴۲} سازمان بورس هم برای شرکت‌های ذی‌ربط مجموعه مقرراتی را تدوین کرد که اکنون جزو شرح وظایف حسابرسان معتمد بورس و بانک مرکزی است که در گزارش‌های خود به رعایت این قانون هم اهتمام ورزند. در سال‌های ۸۹ تا ۹۲ نیز دستورالعمل کنترل مقررات ضد پول‌شویی بین سازمان حسابرسی، جامعه حسابداران رسمی، سازمان بورس و بانک مرکزی به بحث و مذاقه گذاشته شد و چک‌لیست‌هایی در این زمینه تعریف شد.

بنابراین ابلاغ چنین آیین‌نامه‌هایی مربوط به امروز نیست، بلکه در چند سال اخیر به یک اجبار تبدیل شده و بانک مرکزی همچنان پیگیر آن است. در این زمینه مقررات می‌گوید که در هر دستگاهی باید یک مسئول اجرای قانون مبارزه با پول‌شویی استخدام و به بانک مرکزی و بورس معرفی کند. در واقع این افراد هستند که باید منشأ پول ارباب‌رجوع را شناسایی کنند.

اما آنچه اتفاق افتاده این است که ضمانت اجرایی برای قوانین ضد پول‌شویی وجود ندارد و در این چند سال صرفاً به درج موضوع در گزارش‌های حسابرسان و بازرسان اکتفا شده است. حال کمتر گزارشی را می‌توان پیدا کرد که چنین موضوعی در آن درج نشده باشد، ولی برخوردی صورت نمی‌گیرد. گروه ویژه اقدام مالی (اف.ای.تی.اف) این امکان را برای بانک‌های جهان به وجود آورده تا بدون نگرانی از پول‌شویی یا تأمین مالی تروریسم و واردی از این دست با یکدیگر همکاری داشته باشند. حال تصمیم‌گیران در این زمینه باید تکلیف خود را روشن کنند که می‌خواهند تجارت خارجی داشته باشند یا خیر؟ اگر آنها قصد ارزآوری دارند چاره‌ای جز پذیرش مفاد این کنوانسیون بین‌المللی نخواهند داشت چراکه امروز نمی‌توان از طریق چمدان اقدام به صادرات و واردات کرد؛ اما متأسفانه تصمیم‌گیران این موضوع را نادیده می‌گیرند و صرفاً پذیرش یا عدم پذیرش اف.ای.تی.اف را به مسئله‌ای سیاسی تبدیل کرده‌اند و فعلاً سکوت را به تصمیم‌گیری ترجیح داده‌اند؛ اما این افراد باید نتیجه تصمیم خود را بپذیرند و زیان‌های احتمالی آن را بپردازند.

۴-۲- اف.ای.تی.اف در ایران

ایران در راستای مقابله قانونی با جرم پول‌شویی، لایحه مبارزه با پول‌شویی را تصویب نمود. البته اصل ۴۹

۴۲ ابوالفضل همدی خطبه‌سرا، فساد مالی علل و زمینه‌ها و راهبردهای مبارزه با آن (تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۷)، ۸۲.

قانون اساسی و نیز قانون نحوه اجرای سیاست‌های اصل ۴۹ در خصوص جرم‌انگاری پول‌شویی مقرراتی را وضع نموده‌اند.^{۴۳}

خوشبختانه علاوه بر آنکه قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ این خلأ قانونی را رفع کرده و با پیش‌بینی مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی، ایراد موصوف را برطرف نموده است. قانون‌گذار نیز قانون مبارزه با پول‌شویی را در تاریخ ۱۳۹۷/۰۷/۰۳ به تصویب نهایی رساند و عیوب و خلأهای فوق‌الذکر در آن برطرف گردید.

در حوزه مالیات‌ها می‌توان گفت تراکنش‌هایی که در این زمینه و توسط بیت‌کوین انجام می‌شود کاملاً هم‌ناشناس نیست و امکان این وجود دارد که مقدار بیت‌کوینی که در هر کیف پول وجود دارد را مشاهده کرد و تراکنش‌های مربوط به آن را بررسی کرد. در نتیجه صرافی‌های داخلی و خارجی برای مبالغ بالا ناچار از تأیید هویت یا اخذ مدارک معتبر شناسایی هستند. این امر به آن جهت است تا در صورت نیاز مشخص شود چه مقدار بیت‌کوینی به کیف پول فرد انتقال داده شده است.

در رابطه با ارتکاب جرم به‌وسیله بیت‌کوین باید گفت نوعی پول است که مانند پول‌های دیگر می‌تواند منبع خیر یا شر باشد، با این حال پول‌شویی به‌وسیله پول نقد، کارت‌های اعتباری و سیستم‌های بانکی کنونی از بیت‌کوین بیشتر است. طراحی بیت‌کوین به نحوی است که در ایمن کردن بیشتر پول‌سازی گامی فراتر گذاشته و محافظت چشمگیری در برابر بسیاری از انواع جرایم مالی دارد زیرا که جعل بیت‌کوین عملاً امری است غیرممکن و کاربران بر تراکنش‌های خود کنترل کامل داشته و این امکان را ندارند که مبالغ تأیید نشده را مثل آنچه در کارت‌های اعتباری کلاهبرداری می‌شود را دریافت کنند. همچنین لازم به ذکر است که تراکنش‌های بیت‌کوینی غیرقابل برگشت است و در برابر پرداخت‌های برگشتی تقلبی از ایمنی بسیار بالایی برخوردار هستند. بیت‌کوین با استفاده از مکانیسم‌های مفید و قوی از قبیل بک‌آپ یا پشتیبان‌گیری یا رمزنگاری و امضای چندگانه در برابر دزدی و گم شدن بسیار ایمن است.

از طرفی به جهت کاملاً ناشناس بودن تراکنش‌های بیت‌کوین باندهای مجرمانه تاکنون نتوانسته‌اند با بیت‌کوین به حیات خود ادامه دهند. بیت‌کوین به‌طوری طراحی شده است که به کاربران این امکان را می‌دهد در سطح حریم خصوصی قابل قبولی، پرداخت‌های خود را ارسال یا دریافت نمایند؛ علاوه بر این بیت‌کوین را نمی‌توان ارزی کاملاً گمنام دانست. تراکنش‌های بیت‌کوینی به‌جز نام و ایمیل در بلاک‌چین

۴۳. ساکی، پیشین، ۲۱۴-۲۱۶.

برای همگان قابل مشاهده و رهگیری است، هرچند که این امکان مقید است، ولی با این حال توانایی این را دارد که با توجه به ضرورت قانون برای بیت‌کوین از وقوع جرم‌های احتمالی ممانعت به عمل آورد؛ بنابراین می‌توان گفت بیت‌کوین نمی‌تواند راهی امن برای جرم یا فرار مالیاتی به شمار رود و با ایجاد قوانین جدید انجام چنین اعمالی برای مجرمان و تبهکاران مشکل‌تر خواهد شد.^{۴۴}

با توجه به مشکلاتی که پول‌های مجازی با خود به همراه دارند مثل مشکلات امنیتی، تسهیل جرایم اینترنتی، فرار مالیاتی و پول‌شویی که سبب اخلال در نظام اقتصادی و حتی سیاسی اجتماعی جامعه می‌شوند، مصلحت اقتضا می‌کند تا حاکم اسلامی با توجه به تولید این شکل از پول، از ورود آن به اقتصاد واقعی جلوگیری کند.^{۴۵}

«استفاده از ارزهای دیجیتال خارجی به دلیل عدم شفافیت و نداشتن پشتوانه معتبر و نوسانات قیمتی فراوان می‌تواند برای کشور مخاطراتی جدی در سیستم بانکی ایجاد کند، در واقع برای رفع این مشکل باید در مسیر توسعه ارز دیجیتال ملی گام برداشت. خروج ارز از کشور تأثیر منفی دیگری است که معاملات بیت‌کوین پدید می‌آورند. بر اساس آمارها با وجود اینکه بخش بسیار محدودی از مردم کشورمان مشتری ارزهای مجازی و این بازار نو هستند تا به امروز رقمی بیش از ۲/۵ میلیارد دلار برای خرید ارز دیجیتال از کشور خارج شده و بیشتر فعالان حوزه پول دیجیتال برای سفته‌بازی و سودهای کلان وارد این عرصه می‌شوند. البته نباید از نظر دور داشت که اگرچه خرید و فروش بیت‌کوین در سطح بین‌المللی باعث خروج ارز از کشور می‌شود ولی چنانچه زیرساخت‌های فناوری استخراج بیت‌کوین به صورت سازمان‌دهی شده در داخل کشور دنبال شود تولید و استخراج بیت‌کوین برای کشور ارزآوری خواهد داشت و در نتیجه تأثیر مثبتی بر اقتصاد کشور دارد.»^{۴۶}

بنابراین و در مجموع به نظر می‌رسد باید سیاست‌گذاری و تدوین مقررات در کشور در مواجهه با پدیده‌های نوظهور، به‌ویژه در حوزه اقتصاد دیجیتال از انعطاف‌پذیری بیشتری برخوردار باشد و با طراحی و سازگاری مناسب فرایند قانون‌گذاری را سرعت بخشید و با در نظر گرفتن نقاط مثبت و منفی آن قوانین کارآمدی در جهت مصالح اقتصاد ایران تدوین شود.

۴۴. واحدزاده و ملک‌زاده، پیشین، ۹۸-۹۹.

۴۵. میرزاخانی و سعدی، پیشین، ۸۷.

۴۶. همان، ۸۶.

نتیجه‌گیری

در این مقاله به بررسی پدیده پول‌شویی و رابطه میان این جرم و رمزارزهای دیجیتالی به‌ویژه بیت‌کوین پرداخته شد که از آسیب‌های جدی اقتصادی و اجتماعی برخوردار است. پول‌شویی فرایندی است که افراد یا گروه‌ها، درآمدها و عواید غیرقانونی خود را از طریق فرایندهای مختلفی به نظام مالی و اقتصادی وارد می‌کنند تا مورد مؤاخذه قانونی و مالی قرار نگرفته و بتوانند آسیب‌های ناشی از فعالیت‌های غیرمجاز خود را از بین ببرند.

از آنجا که پول‌شویی اثرات منفی بسیاری بر جامعه و اقتصاد دارد، بسیاری از کشورها تلاش می‌کنند تا با ایجاد قوانین و مقررات دقیق و همچنین تشدید نظارت‌ها این پدیده را کاهش دهند و جلوی آن را بگیرند. همچنین در این مقاله مهم‌ترین راهکارها و روش‌هایی که می‌تواند به کاهش پول‌شویی به‌ویژه از طریق رمزارزهای دیجیتالی همچون بیت‌کوین کمک کند، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. رمزارز بیت‌کوین که در سال‌های اخیر رواج چشمگیری داشته، به همراه مزیت‌هایی که با خود به همراه دارد تبدیل به راهی برای تبدیل پول کثیف به پول تمیز جهت سهولت فعالیت‌های مجرمانه تبهکاران و پول‌شویی شده است. در صورت به رسمیت شناختن رمزارزها می‌توان برای آنها قوانینی را وضع کرد که علاوه بر پیشگیری از جرم از راه ایجاد شفافیت، آن را کنترل و در صورت وقوع جرم، کشف آن را هموارتر کرد.

از آنجا که دانش سرمایه‌گذاران در زمینه رمزارزها به‌اندازه کافی نیست و از طرفی به سبب ارزشی که به لحاظ اقتصادی رمزارزها از آن برخوردار هستند، سبب شده تا باندهای مجرمانه توجه بیشتری به آن داشته باشند. همین کافی است تا قوه مقننه را وادار به پیدا کردن راهکارهایی جهت ممانعت از جرایمی مثل پول‌شویی کرد. از جمله این راهکارها می‌توان اشاره کرد به اینکه دولت باید خود را موظف کند به روشی یا از طریق نهادی نظارت خود را بر این‌گونه معاملات افزایش دهد.

چنین نهادی در کشور ما در حال حاضر فقط بانک مرکزی است که با استفاده از فناوری بلاک‌چین که به‌منزله یک دفتر کل است می‌تواند بر این‌گونه معاملات نظارت داشته و آنها را ردیابی کند. هرچند که این ردیابی به سهولت و سرعت قابل انجام نیست ولی با استفاده از بلاک‌چین می‌توان تمام سیگنال‌ها را به‌طور نامحدود و غیرقابل تغییر نگهداری کرد و در صورت به سرقت رفتن بیت‌کوین از این طریق آن را ردیابی کرد.

همچنین می‌توان با قانونی کردن بیت‌کوین و رمزارزهای معتبر و دادن مجوز جهت انجام این‌گونه مبادلات همراه با اعمال مقرراتی از قبیل خرید و فروش در صرافی‌های ارز دیجیتال معتبر و تحت نظارت

بانک مرکزی و ایجاد حساب و دارا بودن کیف پول و دادن مشخصات کامل خریدار و فروشنده و به‌طور کلی شفاف‌سازی معامله به‌گونه‌ای که بانک مرکزی نظارت کامل بر آن داشته باشد و الزام به ثبت نام کسب‌وکارهایی که در این حوزه اقدام به فعالیت کرده‌اند و کسانی که به‌صورت حرفه‌ای ماینینگ انجام می‌دهند و دادن مجوز به تجهیزات و ایمن نمودن بسترها، این حوزه را تحت کنترل درآورد و نظارت بر آن را افزایش داد.

دولت همچنین می‌تواند به‌وسیله بیمه کردن مالکان رمزارزها از جمله بیت‌کوین بر مشخصات آنها و به خرید و فروش آنها نظارت داشته و بر آن مسلط باشد. همکاری بین دولت‌ها و انجام معاهدات دو یا چندجانبه و پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی در این رابطه مثل کنوانسیون‌های وین، پالمو و شورای اروپا علیه پول‌شویی و یا تبعیت از پلیس بین‌المللی می‌تواند به ایجاد هماهنگی و وحدت میان کشورها و جلوگیری از انجام چنین جرایمی ممانعت به عمل آورده و در صورت نیاز اقدام به پیگیری قضایی کند. همچنین بالا بردن دانش فنی دستگاه‌ها و نهادها و نیروهای مرتبط که عاملی مؤثر در جهت رهگیری اعمال مجرمانه به شمار می‌رود از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- بهره‌مند، حمید و امیرکیا عامری ثانی. «چالش‌ها و راهکارهای جرم‌یابی پول شویی از طریق ارزش‌های رمزنگاری شده». کارآگاه، ۴۶(۱۳۹۸)، ۵۵-۷۳.
- تذهیبی، فریده و محسن ایزدی. پول شویی و روش‌های مبارزه با آن. تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۶.
- جدیدیان، انسیه. «بررسی ماهیت فقهی حقوقی بیت‌کوین». مطالعات نوین بانکی، ۴(۱۱۴۰۰)، ۶۵-۷۴.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر. ترمینولوژی حقوق. تهران: گنج دانش، ۱۳۷۲.
- جلالی فراهانی، امیرحسین. «پول شویی الکترونیکی». حقوق اسلامی، ۴(۱۳۸۴)، ۱۰۹-۱۳۲.
- خردمند، محسن. «بررسی فقهی استخراج و مبادله رمزارزها با تمرکز بر شبکه بیت‌کوین». معرفت اقتصاد اسلامی، ۲۰(۱۳۹۸)، ۱۰۹-۱۲۴.
- دانشجو، حامد. پول شویی جرمی پنهان در اقتصاد. تهران: پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵.
- رحمانی، امیر و سعید باباجانی محمدی. «تأثیر ارزش‌های دیجیتال بر اقتصاد ایران، فرصت‌ها و چالش‌ها». فصلنامه مؤسسه آموزش عالی فردوس، ۱(۱۴۰۰)، ۲۸-۴۱.
- رحیمی، علی و عاطفه امینی‌نیا. «رمزارزها، چالش‌ها و جرایم پیرامون آن». قانون‌یار، ۱۸(۱۴۰۰)، ۲۲۵-۲۴۴.
- رهبر، فرهاد و فضل‌الله میرزاوند. پول شویی و روش‌های مقابله با آن. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۷.
- روشن، محمد، مصطفی مظفری و هانیه میرزایی. «بررسی وضعیت فقهی و حقوقی بیت‌کوین». تحقیقات حقوقی، ۸۷(۱۳۹۷)، ۴۹-۷۷.
- ساکی، محمدرضا. آشنایی با جرم پول شویی، چاپ اول. تهران: جاودانه، ۱۳۸۷.
- سیاه‌بیدی کرمانشاهی و احمدعلی ثالث مؤید. حقوق کیفری اقتصادی پول شویی، چاپ اول. تهران: میزان، ۱۳۹۶.
- شعبانی، امیرمحسن، محمد محسنی دهکلانی و سعید ابراهیمی. «بررسی تطبیقی قانونی سازی بیت‌کوین». پژوهشنامه حقوق تطبیقی، ۴(۱۳۹۹)، ۲۰۹-۲۳۸.
- doi: 10.22080/lps.2020.14135.1137
- ابوغده، عبدالستار. النقود الرقمية الرويه الشرعيه والاثار الاقتصادية. مؤتمر الدوحة الرابع المال الاسلامی، ۲۰۱۸.
- فراتی، مریم و ایرج گلدوزیان. «راهکارهای مبارزه با پول شویی از طریق بیت‌کوین». تحقیقات حقوق تطبیقی ایران و بین‌الملل، ۵۰(۱۳۹۹)، ۵۵-۷۴.
- فراتی، مریم، باقر شاملو و ایرج گلدوزیان. «راهکارهای مقابله با پول شویی از طریق بیت‌کوین». تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، ۵۰(۱۳۹۹)، ۵۵-۷۴.
- قوامی پورسرشکه، محدثه و امیررضا محمودی. «چالش‌های حقوقی ارزش‌های دیجیتال با رویکردی بر بزه پول شویی». مطالعات حقوق فضای مجازی، ۳(۱۳۹۶)، ۳۷-۵۲.
- 10.30495/cyberlaw.2022.696726
- کاظمی تبار، سیدجواد و زهرا سالک. «مبارزه با پول شویی در عصر بلاک چین». دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی انجمن ایرانی تحقیق در عملیات، ۱۳۹۸.
- گیلک، فاطمه. «بررسی علل رشد جرایم اقتصادی دولتی در حقوق ایران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پردیس: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد پردیس، ۱۴۰۱.

- میرزاخانی، رضا و حسینعلی سعدی. «بیت‌کوین و ماهیت مالی و فقهی». نشریه مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی، ۳۰(۱۳۹۶)، ۷۱-۹۲.
- میرزایی، دریا و محمدعلی حاجی‌ده‌آبادی. «بررسی مبانی فقهی جرم پول‌شویی». قانون‌یار، ۱۱(۱۳۹۸)، ۲۵-۹.
- نبوی، سیدمهدی و محمود صابر. «مطالعه تطبیقی چالش‌های نظام عدالت کیفری در دادرسی جرایم مرتبط با ارزهای مجازی». پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۱(۱۳۹۹)، ۱۸۳-۲۱۲.
- <http://clr.modares.ac.ir/article-20-38510-fa.html>
- واحدزاده، سینا و فهیمه ملک‌زاده. جایگاه فقهی و حقوقی ارزهای دیجیتال. تهران: خرسندی، ۱۳۹۹.
- همدهی خطبه‌سرا، ابوالفضل. فساد مالی علل و زمینه‌ها و راهبردهای مبارزه با آن. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ۱۳۸۷.
- (ب) منابع خارجی

- Beessoo, Vandana & Aaynab Foondun. Money Laundering Through Bitcoin: The Emerging Implications of Technological Advancement. (2019), 1-19. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3468300>
- Dion-Schwarz, Cynthia, David Manheim & Patrick B. Johnston. Terrorist use of cryptocurrencies: technical and organizational barriers and future threats. Santa Monica: RAND Reports, 2019.
- Murphy, Edward V., M. Maureen Murphy & Michael V. Seitzinger. Bitcoin: Question, Answer, and Analysis of Legal Issues. Congressional Research Service, 2014, 1-32. Available at: https://www.researchgate.net/publication/292915541_Bitcoin_Questions_answers_and_analysis_of_legal_issues
- Kethineni, Sessa, Ying Cao & Cassandra Dodge. "Use of Bitcoin in Darknet Markets: Examining Facilitative Factors on Bitcoin-Related Crimes". *American Journal of Criminal Justice*, 43, 2(2017), 1-18. DOI:10.1007/s12103-017-9394-6

This Page Intentionally Left Blank